
Marija Makarovič

Obleka podložnikov gospostva Dietrichstein v Rožu v 18. stoletju

---

Članek upošteva pričevanja čez 750 zapuščinskih popisov podložniškega oblačilnega imetja iz 18. stoletja v Rožu. Na podlagi številnih podatkov so strnjeno obravnavana moška in ženska oblačila, posameznikova in splošna oblačilna raven in oblačilni videz.

On the basis of the numerous data drawn out of more than 750 inventories of articles of clothing belonging to deceased commoners in the Rož region in the 18th century, the author gives a concise picture of men's and women's wear, of individual and community dress standards and the look of clothes worn at that time.

V Koroškem deželnem arhivu v Celovcu hranijo več tisoč rokopisnih spisov, t. im. podložniških inventarjev s popisi celotnega premoženja posameznih podložnikov. Tako pri Zilji kot v Rožu in Podjuni so ga popisali gosposki uradniki ob smrti podložnikov ali predaji posestva (več o tem Vilhar, od str. 61 dalje). Med drugimi premičninami je vpisano in ocenjeno tudi različno oblačilno imetje, ki so ga zapustili umrli.

Kot sem navedla že pri obravnavanju oblačilne kulture pri Zilji, kjer sem uporabljala inventarje iz 17. in 18. stoletja, so zapuščinski oblačilni popisi nadvse dragocen vir za proučevanje obleke kmetov, kajzarjev in drugega preprostega podeželskega prebivalstva (Makarovič, Zilja: 54). Namreč 18. stoletje je še vedno čas, ko pogrešamo poleg slikovnih pričevanj tudi oblačilne opise, po katerih bi lahko povzeli, kako so bili oblečeni na Koroškem, naj je to pri Zilji, v Rožu, Podjuni ali Mežiški dolini. Spričo povedanega sem se tudi za delo o oblačilni kulturi v Rožu (Makarovič, Rož) lotila duhamornega prebiranja in izpisovanja nemalokrat težko čitljivih spisov. Od približno tri tisoč pregledanih zapuščinskih spisov (odslej zapuščin) sem jih izpisala 760*⁵; v njih

---

* Zaradi omejenega prostora citiram v tem članku le nekaj zapuščinskih popisov, ki so v celoti navedeni v delu Marija Makarovič, *Oblacilna kultura v Rožu* (v tisku).

je navedeno bolj ali manj popolno oblačilno imetje ali oblačilno blago za 252** moških in 508 žensk. Velika razlika v številu izpisanih moških in ženskih inventarjev je nastala zaradi tega, ker so v ženskih zapuščinah praviloma vpisana oblačila, v moških pa ne.

Na podlagi popisane oblačilnega imetja, ki so ga zapustili posamezni podložniki, lahko posplošeno ugotovimo:

1. kakšne vrste moška in ženska oblačila so bila v navadi v 18. stoletju,
2. koliko osnovnih in kompletnih oblek ali le nekaterih oblačil so premgli podložniki,
3. kakšno obleko so nosili podložniki, to je kmetje, posli, gostači itn.

Moška oblačila, obutev, pokrivala in dodatki

V 252 moških zapuščinah je vpisanih 262 srajc. Toda podrobnejši podatki so znani le za 102 srajci. Največ, to je 59 srajc, je bilo tenčičnih, druge so bile hodnične. Narejene so bile iz platna, tu in tam je napisano, da iz konopljenega.

Med srajčnimi dodatki sta vpisana tudi ovratna ruta in ovratni flor. Imeli pa so ju redki moški. V 252 zapuščinah so omenjeni le štirje flori in pet rut.

Kot oddaljen spomin na renesančni modni ovratni dodatek so v zapuščini iz zadnje četrtine 17. stoletja navedene nabornice. Namreč hlapec Adam Košutnik (Koschutnig) iz Homelš je zapustil kar šestnajst nabornic iz hišne tenčice (16 Mans Khreslein von Haus Reiste; 125/34). Ne vemo, ali jih je hlapec v resnici nosil ali pa jih je dobil morda v dar, če je služil pri imenitnejšem gospodarju. Oblačilno obdarovanje poslov, ki so se udeležili pri višjih družbenih slojih, je bilo nasploh v navadi. Izpričano je vsaj že od 17. stoletja naprej, kot je opozoril Marko Štuhec v svoji imenitni, tehtno in prikupno napisani knjigi (Štuhec: 188). Vsekakor so nabornice izginile tudi iz kmečke mode že v 18. stoletju. To sklepamo po tem, ker niso nikoli navedene v številnih moških zapuščinah tega časa. V 19. stoletju pa jih zagotovo niso več poznali, ker tudi v natančnejših popisih moške noše niso nikoli omenjene.

V 252 zapuščinah je vpisanih 155 hlač. Od tega je za 60 navedeno, da so usnjene, med njimi je 41 irhastih. Blago je navedeno le pri 34 hlačah, in sicer je 17 hlač iz raševine, šest iz sukna, po štiri iz lodna in platna ter tri iz cvilha.

Največ hlač je bilo črne barve, naj so bile irhaste ali platnene. Suknene hlače so bile črne, pa tudi sive in zelene, raševinaste pa so bile rjave barve.

Vsaj nekateri moški so pripeli hlače na naramnice. Vpisanih je 24 hlačnih naramnic, le za tri je zapisano, da so zelene.

Trebušne preveze, opasice, so bile komajda znane. Tako sklepamo, ker so navedene le v štirih zapuščinah iz konca 18. stoletja. Poleg pisane sta omenjeni še rdeča in modra. Tudi usnjeni pasovi so vpisani le nekajkrat.

Telovnikov smo našli 155, če upoštevamo še tiste, ki so vpisani kot »vestje«. Le za slabo tretjino telovnikov je znano, iz kakšnega blaga so bili. Prevladovali so tisti iz sukna in raševine, ducat ali manj pa je bilo iz cajga, barhenta, flanele, bombaža, cica, cvilha, kanafasa, kožuhovine, raševine in svile.

Najbolj pogosta barva telovnikov je bila rdeča, sledile so ji zelena, bela, modra in siva.

Kratka vrhnja oblačila, to je suknjič, jopič in kamižola, so razmeroma malokrat vpisana. Bila so iz lodna, sukna in raševine. Poleg rdečih so bili v navadi še sivi, modri, črni, zeleni in rjavi suknjiči.

** Redki zapuščinski popisi sodijo še v zadnjo četrtino 17. stoletja.

Dolgo vrhnje oblačilo, suknja, je bilo precej navadno. V 252 zapuščinah smo našli 204 suknje. Blágo je navedeno za 117 sukenj, največ je bilo suknenih in raševinastih, nekaj je bilo lodnastih. Suknja iz cajga in voratina se omenja po enkrat. Prevladovala je rjava barva sukenj, nekatere pa so bile tudi sive, modre, svetlomodre, srebrne in oljne barve ali v barvi železa.

Med izrazito zimskimi oblačili je vpisanih 42 kožuhov. Za štiri je pripisano, da so beli. Okrog tretjina kožuhov je označenih kot starih, kar priča, da so jih nosili več let.

V zapuščinah, ki so nastale proti koncu 17. stoletja in v 18. stoletju, smo našli sto parov obutve. Pripadala je predvsem odraslim moškim, če upoštevamo, da je navedeno le za dva para čevljev, da sta otroška. Obuvala so večinoma le posplošeno navedeno kot »čevlji«, le pri 22 parih piše, da so podvezanke, in pri desetih, da so škornji.

V 252 zapuščinah je vpisanih 93 parov nogavic. Za 14 parov piše, da so iz volne, pet parov pa je bilo iz bombaža, trije iz cvirna in dva para iz svile. Nogavice so bile modre, pa tudi bele, črne, zelene in rjave barve. Le pri dveh parih nogavic se poučimo, kako so bile izdelane. Tako piše za en par nogavic, da so pletene in za drugi, da so valjane.

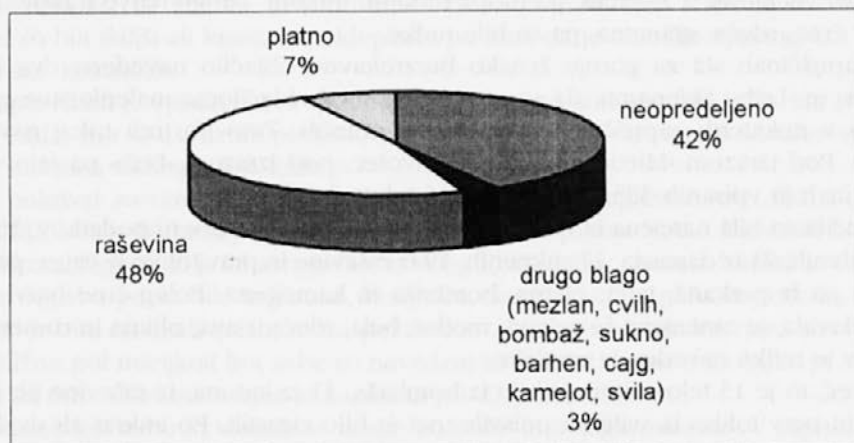
Če posežemo še v drugo polovico 17. stoletja, potem se v zapuščinah od leta 1671 do leta 1807 omenja 112 klobukov. Predvidevamo, da je prevladovala črna barva klobukov, čeprav je le za devet od njih navedeno, da so črne barve. Med okrasnimi sestavinami so le nekajkrat omenjeni zaponka, trak in vrvca.

Poleg klobukov so bile v navadi tudi kape in avbe. Po natančnejših podatkih so od petnajstih kap bile štiri žametne, tri kosmate, ena zelena iz pliša in ena bela. Od trinajstih avb pa so bile štiri iz zelenega žameta in po ena iz cajga, bombaža in kožuhovine.

Med zimskimi dodatki so omenjene tudi rokavice. Tiste iz zadnje četrtine 17. stoletja so bile še iz lodna, rokavice iz 18. in začetka 19. stoletja pa iz volne, usnja in kožuhovine.

Ženska oblačila, obutev, pokrivala in dodatki

V zapuščinah je vpisanih 855 srajčnih oblačil. Od tega je 115 neopredeljenih – vpisana so kot srajca, 227 je vrhnjih srajc, 164 prsnih in 135 vratnih. Pod besedama

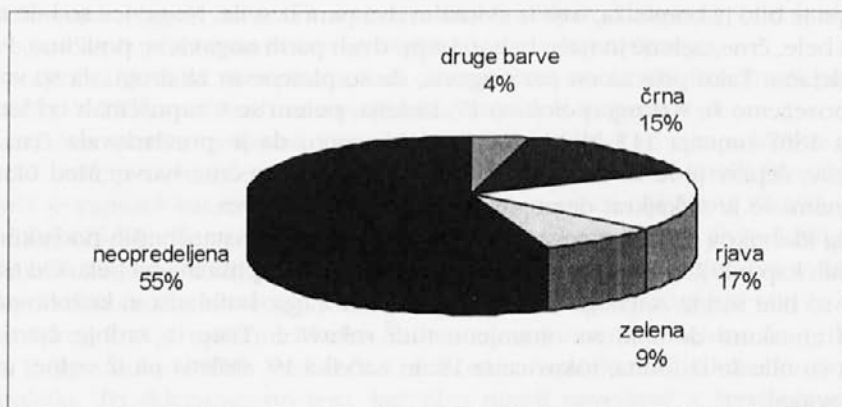

Grafikon št. 1. Blago, iz katerega so bila narejena ženska krila v 18. stoletju (po podatkih v podložniških zapuščinskih popisih gospostva Dietrichstein, ki jih hrani Koroški deželni arhiv)

vrhnja ali *prsna* srajca so vsekakor mišljeni rokavci. Srajčna oblačila so bila iz domačega platna, bodisi tenčičnega ali hodničnega, nekatera so bila okrašena s čipko.

Krilo z životcem je omenjeno v zapuščinah od leta 1728 do 1793 le osemkrat. Krila, pretežno črne barve, so bila iz raševine ali mezlana, životci pa iz platna ali damasta.

V primerjavi z drugimi oblačili sta vpisana največkrat krilo in t.im. ras (oblačilo, izdelano iz raševine ali mezlana). V 508 zapuščinah je vpisanih 740 kril in 117 rasov. Za približno polovico kril so znani tudi podatki o blagu in barvah. Kot kaže krožni grafikon, je bilo največ, to je 48%, kril iz raševine, le 7% iz platna in 3% iz različnega manufakturnega blaga (grafikon št. 1). Od barv se najpogosteje omenja rjava, sledijo črna, zelena in druge barve, med njimi bela, črno-rjava, granatna, siva, smokvastomodra, rdeča, srebrna, vijoličasta (grafikon 2).

Grafikon 2. Barve kril v 18. stoletju (po podatkih v podložniških zapuščinskih popisih, ki jih hrani Koroški deželni arhiv)

Predvsem krila iz raševine so imela našite okrasne trakove. Rjava krila so bila okrašena večinoma z zelenim, pa tudi z modrim trakom. Druge barve trakov, kot na primer črna, rdeča, granatna, pa so bile redke.

V zapuščinah sta za gornje žensko brezrokavno oblačilo navedena dva izraza: »Mieder« in »Leib«. Sklepamo, da so morale biti med oblačiloma malenkostne razlike, ker sta v nekaterih zapuščinah vpisani obe oblačili. Zato jih tudi tukaj navajamo ločeno. Pod izrazom »Mieder« razumemo životec, pod izrazom »Leib« pa telovnik. V zapuščinah je vpisanih 385 životcev in 116 telovnikov.

Oblačila so bila narejena iz različnega blaga. Za 246 životcev ni podatkov, 56 pa je bilo svilenih, 21 iz damasta, 17 suknenih, 19 iz raševine in prav toliko iz cajga, po eden ali dva pa iz perkana, tafta, platna, bombaža in kamogena. Poleg črne barve, ki je prevladovala, je omenjena še zelena, modra, bela, rdeča, rjava, olivna in rumena. Od vzorcev je redko naveden le cvetlični.

Največ, to je 15 telovnikov, je bilo iz bombaža, 11 iz katuna, iz raševine jih je bilo osem, in prav toliko iz svile ali polsvile, pet je bilo cicastih. Po enkrat ali dvakrat je omenjen telovnik iz platna, damasta, cajga in flanele.

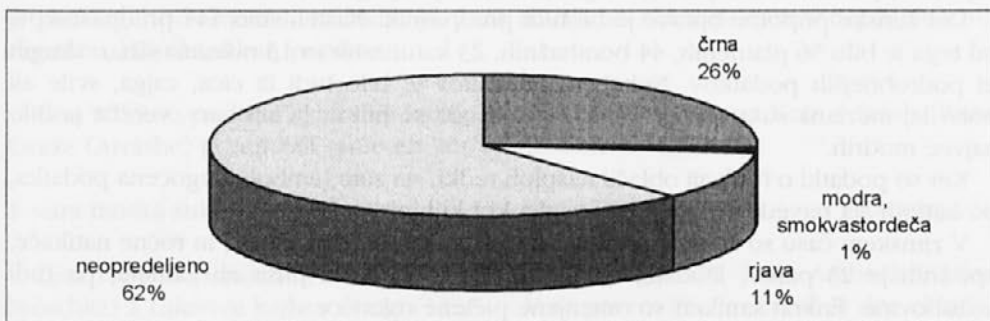
V zapuščinah je vpisanih tudi 160 ovratnih rut. Od redkih nadržbnosti so omenjene bela, rumena, črna, modra in rdeča barva, dalje vezanina in čipka. Za 57 rut piše, da so svilene. Nekaterne od njih so bile rožaste ali progaste.

V redkih ženskih zapuščinah je omenjen tudi flor, ki je bil pogosto črne barve.

Kapa s čopkom je sodila prav tako med redko, bržkone le spanju namenjeno pokrivalo. Tu in tam je pripisano, da je bele barve.

Od vrhnjih oblačil so navedeni suknjiči, jopiči, suknje in kožuhi.

V zapuščinah je vpisanih 243 suknjičev in 31 jopičev. Za 89 suknjičev ni nobenih podatkov, za ostale pa je navedeno bodisi blago ali barva blaga ali oboje hkrati. Največ suknjičev je bilo iz sukna in raševine, narejeni pa so bili tudi iz bombaža, cajga, katuna, svile, cica, flanele, kamelota, perkana in platna.

Grafikon 3. Barve moških suknjičev v 18. stoletju (po podatkih podložniških zapuščin-skih popisov, ki jih hrani Koroški deželni arhiv)

Suknjiči so bili večinoma črni ali rjavi, navedena je tudi smokvastordeča in modra barva (grafikon 3). Redki so bili okrašeni z modrim ali zelenim trakom.

Jopiči so bili iz sukna, raševine ali mezlana. Prevladovala je črna barva, redko tudi rjava ali rdeča.

Suknja je bila v 18. stoletju tudi žensko oblačilo. V zapuščinah je vpisanih 40 suknj, pri dvajsetih je navedeno tudi blago. Poleg raševine in sukna je bil v modi tudi mezlan. Suknje so bile večinoma iz črnega ali rjavega blaga, nekatere so bile tudi zelene, sive ali rdeče.

Navedeni so 104 kožuhi, a le pri enem piše, da je narejen iz ovčje kožuhovine. Kožuhi so bili daljši ali krajši, kar sklepamo po tem, da je oblačilo vpisano kot kožuh in tudi kot kožušček.

V zapuščinah je vpisanih 240 spodnjih srajc in samo štiri spodnja krila, kar je nena-vadno malo. Ker ni ustreznih podatkov, lahko le ugibamo, da so pod oznako »spodnja srajca« mišljena tudi spodnja krila.

Od pokrival so omenjene kape ali avbe, klobuki in naglavne rute. Od skupnega števila 211 avb je 86 brez podatkov, pri ostalih pa je vpisana bodisi barva ali blago ali oboje hkrati. Največ, to je 23 avb, je bilo iz svile, 11 iz platna, osem iz žameta in 6 iz cica. Ena do tri avbe pa so bile iz katuna, bombaža, damasta, tafta, pliša in perkala. Največ pokrival je bilo črnih ali rjavih, redka pokrivala so bila zelena, modra, rjava ali rdeča.

Približno pol manjkrat kot avbe so navedeni klobuki. Le za štiri klobuke je navede-no, da so črni. Okrasna vrvica je napisana pri 27 pokrivalih.

Istočasno kot avbo in klobuk so nosile Rožanke tudi naglavno ruto. V zapuščinah je navedenih kar 608 glavnih (tako prevajamo izraz Kopftuch) in naglavnih rut (tako prevajamo izraz Haupttuch in Haupttuch). Podrobnejši podatki manjkajo. Le redko se poučimo, če povzamemo najprej popise za 98 glavnih rut, da je pokrivalo belo, platneno in okrašeno s čipko. Med 510 naglavnimi rutami so le pri sedemindvajsetih napisani

natančnejši podatki, po katerih sta bili dve ruti beli, tri so imele čipko in tri poleg čipke še črn okrasni vstavek. Šestnajst rut je imelo samo vstavek, ki je bil prav tako črn.

V 508 zapuščinah smo našeli 195 parov ženskih nogavic. Za 16 parov je sporočeno, da so iz volne, dva para sta bila iz sukanca in eden iz bombaža. Vse kaže, da je bila najbolj priljubljena rdeča barva nogavic, omenjena je pri 61 parih. V navadi pa so bile tudi bele in modre nogavice.

Med obuvali so s posplošenim izrazom vpisani le čevlji. Ne vemo, ali so bili visoki ali nizki. Med sto osemindvajsetimi pari je le pri dveh parih navedeno, da imata zaponko, po čemer sklepamo, da gre za nizke čevlje.

Del ženske popolne oprave je bil tudi predpasnik. Našeli smo 444 predpasnikov, od tega je bilo 56 platnenih, 44 bombažnih, 23 katunastih in 13 raševinastih, o drugih ni podrobnejših podatkov. Nekaj predpasnikov je bilo tudi iz cica, cajga, svile ali polsvile, mezlana sukna in perkana. Predpasniki so bili različnih barv, vendar je bilo največ modrih.

Ker so podatki o funkciji oblačil nasploh redki, sta zato tembolj dragocena podatka, po katerih sta navedena dva predpasnika kot kuhinjska.

V zimskem času so ženske nosile rokavice, vpisanih je 21 parov, in ročne natikače, vpisanih je 23 parov. Dodatki so bili narejeni bodisi iz pliša ali žameta, pa tudi kožuhovine. Enkrat samkrat so omenjene pletene rokavice.

Navedeni, vsekakor močno strnjeni podatki o oblačilih in drugih oblačilnih dodatkih, ki so sestavljali moško in žensko nošo v Rožu, pričajo, da so tako moški kot ženske nosili obleko, kakršna je bila tedaj nasploh v navadi na alpskem oblačilnem območju. Kot posebnost ženske noše bi lahko označili le avbe, ki pa so bile še v 19. stoletju v navadi tudi v Podjuni (Makarovič, Podjuna) in v Mežiški dolini.

Kot je bilo že povedano, je navedena obleka v ženskih zapuščinah bolj pogosto kot v moških. Nismo mogli ugotoviti, zakaj je tako. Za domnevo, da so bile obleke pokojnikov razdeljene med sorodnike prej, ko so bile popisane, nimamo neposrednih podatkov. Je pa precej verjetna, če vemo, da so bili opravljeni le redki popisi dan ali dva dni po njihovi smrti (npr. 125/20). Ne tako redko je minilo od podložnikove smrti pa do popisa njegove zapuščine tudi po dva meseca (npr. 130/17, 131/82) ali več mesecev. Na primer Urša Koprivnikarica, hišna gospodinja s Pavlove Kajže v Strugi, je umrla 4. avgusta 1788. Njeno zapuščino pa so popisali šele 21. decembra 1788 (125/285). Navsezadnje je veljalo pravilo, da so obleke razdelili med otroke pokojnikov ali druge bližnje sorodnike. Za primer navajamo, da so podedovali oblačila leta 1792 umrle Urše Hedenig, preužitkarice z Mikševe hube v Vrdih

1. sin Rupert Hedenigg, posestnik Mikševe hube v Vrdih,
2. hči Marija poročena Kacovka na Tumplovo hubo v Hodišah,
3. trije zakonski otroci umrle hčerke Magdalene poročene Cepicka na Klacerjevo hubo v Glinjah in sicer a) sin Johann Cepic star 17 let, b) Matija star 14 let in c) Peter star 4 leta,
4. Thoma Zablatnik (Sablatnig), gostač v Mikševi kajži in nezakonski sin oporočnice,
5. hči Neža poročena Mostečnikarica in prav tako nezakonska hči oporočnice (131/148).

V razmeroma redkih zapuščinah je tudi zapisano, da »od obleke ni bilo nič najdenega« ali kar »nič od obleke«, kot je zapisano v zapuščini iz leta 1798 pokojnega Dioniza Primoža, posestnika Vatovčeve četrt kmetije v Svetni vasi (124/524). To pa vsekakor ne pomeni, da podložnik za časa svojega življenja ni imel nobene obleke. Vsekakor je imel vsaj tisto, ki so mu jo oblekli za v grob in če ponovimo, tudi tisto, ki so jo morebiti vzeli njegovi bližnji že pred uradnim popisom oblačilnega imetja.

V obravnavanih zapuščinah je, z redkimi izjemami, naveden vsaj po en oblačilni kos, večinoma pa je navedenih po več kosov in dodatkov. Statistično povedano so imeli kmetje in drugi preprostejši podeželski prebivalci vsaj eno osnovno obleko, to je moški hlače in srajco, ženske pa rokavce ali srajco in krilo. Na splošno pa so prevladovali tisti, ki so premogli vsaj eno kompletno obleko, to je poleg navedenih oblačil še pokrivalo in obuvalo ter druge oblačilne dodatke. Zlasti starejše ženske, tako kmetice kot tudi kajzarice in nekatere dekline, so zapustile tudi po več osnovnih oblek ali vsaj eno kompletno obleko, redke pa tudi več osnovnih in eno kompletno obleko.

Vsekakor se kaže zunaj sivega povprečja bolj stvarna podoba o številu oblačil, ki jih je premogel posameznik za življenja. Zato navajamo nekaj primerov neposplošenih zapuščinskih oblačilnih popisov.

Leta 1759 so popisali in ocenili imetje gostača pri Pongracu na Kotu v Selah. Toma Oraže (Arrashe) je zapustil samo en kos vrhnje obleke (122/140):

1 stara moška suknja	1 florint	15 krajcarjev
----------------------	-----------	---------------

Leta 1774 so popisali in ocenili oblačila pokojnega gostača Jurija Ambrožiča (Ambroschitz) z Laknove kajže v Strugi (122/59). V njegovem imetju sta bili le dve oblačili:

1 rjava suknja	1 florint	30 krajcarjev
1 stare hlače iz irhovine	0	45

Zapuščino podložnika s Kriviceve kajže na Bistrici, so popisali leta 1787. Johann Antonič (Antonisch; 122/101) je zapustil pet oblačilnih kosov, med katerimi so bila:

1 suknja	1 florint	30 krajcarjev
1 rdeč telovnik	0	10
1 telovnik iz raševine	0	12
1 rdeča vestja iz pliša	0	40
1 rdeč trebušni pas (opasica)	0	36

Leta 1793 so popisali in ocenili šest oblačil preužitkarja Mihaela Ahacla (Achatzl) s Tratnikove kajže (122/7), med njimi so bile:

1 črne usnjene hlače	1 florint	0 krajcarjev
1 siva suknja iz lodna	0	36
1 zelen telovnik iz raševine	0	20
1 par starih nogavic	0	13
1 par čevljev	0	12
1 star klobuk	0	15

Janez Adlassnig s Fabijanove hube v Hotnji vasi, njegovo premoženje je bilo popisano leta 1782 (122/35), zapustil pa je osem oblačilnih kosov:

1 par škornjev	1	0
1 suknja iz lodna	1	15
1 rdeč telovnik	0	24

2 srajci	1	0
1 črne hlače	0	20
1 klobuk	0	ni podatka
1 par rokavic	0	20

Valentin Oraže (Arrasche), posestnik Lipejeve polhube na Srednjem Kotu v Selah je zapustil leta 1799 prav tako osem kosov oblačil (122/169):

1 klobuk	0	24
1 hlačne naramnice	0	24
1 kapa iz žameta	0	40
1 rjava suknja	2	0
1 par rokavic	0	30
1 hlače iz irhovine	2	0
1 rdeč telovnik	1	20
1 kratek suknjič iz lodna	0	30

Neporočeni vaški krojač Matija Dovjak (Dujackh) iz Trebelj je imel ob smrti sredi 18. stoletja deset oblačil, med njimi so bila (129/361):

1 stara suknena suknja srebrne barve	3	0
1 suknja iz lodna	1	30
1 stare hlače	0	45
3 tenčične in hodnične hlače	1	0
1 star rdeč suknen telovnik	0	20
1 klobuk	0	20
2 para starih čevljev	0	30

V zapuščini posestnika Kavceve kajže v Podgori, so bila leta 1797 popisana in ocenjena naslednja oblačila in dodatki (126/371):

1 klobuk z vrstico	1	0
1 ponošena suknja	1	0
1 rdeč telovnik	0	51
1 suknen telovnik	1	0
1 kratek suknjič	0	20
1 kožuh	0	15
1 stare hlače iz irhovine	0	40
3 pari nogavic	1	0
1 par čevljev z zaponko	0	30
3 srajce	1	0

V zapuščini Marije Oraževke (Arraschin), ki je gostovala pri bratu v Brodeh, je bil najden po njeni smrti leta 1749 samo en kos obleke in sicer (122/134):

1 srajca	0	17
----------	---	----

Po smrti preužitkarice Marije Andrejčičeve (Andreitschitschin) z Andrejceve hube v Mačah leta 1782 (122/17), je bilo popisanih ocenjenih sedem oblačil, med njimi:

1 črno krilo	0	36
1 črno krilo	0	24
1 star kožuh	0	36
1 par nogavic	0	10
2 vratni srajci	0	24
1 par čevljev	0	12

Gospodinja z Boštjanove hube v Trabesinjah Neža Adamič (Agnes Adamitsch) je zapustila leta 1770 (122/12):

1 krilo iz raševine	0	40
1 predpasnik	0	10
1 predpasnik	0	27
1 krilo iz raševine	0	20
1 spodnjo srajco	0	24
1 suknjič	0	24
1 telovnik	0	20
1 par rdečih nogavic	0	30
1 životec	0	20
1 krilo iz raševine	1	0
1 krilo iz raševine	0	40
1 životec	0	20
1 naglavno pokrivalo	0	10

Oblačilno imetje preužitkarice Katarine Adlassnig s Kosove hube v Vršči vasi je obsegalo po popisu iz leta 1785 14 oblačil (122/37):

1 rjavo krilo iz raševine	1	0
1 črno krilo iz raševine	0	45
1 progasto krilo	0	40
2 stara životca	0	30
1 rjav telovnik	0	30
2 glavni ruti	0	48
2 prsni srajcu	0	40
3 naglavne rute	0	21
1 par nogavic	0	24

V zapuščini deklet Katarine Matjanke (Mathianin) pri bratu na Ambrušičevi polhubi na Žihpoljah je bilo 1770. leta sedemnajst oblačilnih kosov (135/237):

1 suknjič iz raševine	0	15
3 životki iz raševine	1	0
1 predpasnik	0	10
1 podnja srajca	0	30
4 prsne srajce	0	50
3 naglavne rute	0	30
1 glavna ruta	0	17
2 para ročnih natikačev	0	4
1 par starih nogavic	0	4

Prav toliko oblačil je zapustila leta 1777 žena podložnika Humparjeve kajže v Podgori Magdalena Poganič (Pohanič; 124/327):

4 naglavne rute	0	50
1 ovratna ruta	0	40
1 ovratna ruta	0	7
1 krilo	0	45
1 črn suknjič iz sukna	0	51
1 ras	0	30
1 progasto krilo	0	20
2 hodnični zgornji srajci	0	30
2 tenčični zgornji srajci	0	40
1 par starih nogavic	0	36
1 par čevljev	0	37
1 klobuk z vrstico	0	42

Žena kajzarja, Neža Mišička (Mischitschin) iz Svetne vasi, je zapustila 1785 leta 21 oblačil (135/360) in sicer:

1 zeleno krilo iz raševine	2	0
1 rjavo raševinasto krilo z zelenimi trakovi	1	40
1 isto krilo	2	0
1 črno krilo iz raševine	1	20
1 progasto krilo iz barhenta	1	0
1 rjav suknjič z modrimi trakovi	1	30
1 rjav suknjič z zelenimi trakovi	1	0
1 telovnik z modrim trakom	0	24
1 moder predpasnik s črnim vložkom	0	45
1 moder životec iz damasta	1	30
1 črn životec iz damasta	1	40
1 par starih kosmatih rokavic	0	8
2 naglavni ruti	0	20
1 črna avba	0	45
1 prsna srajca (rokavci) s čipko	0	20
1 naglavna ruta	0	35
1 rjava progasta svilena ruta	0	51
1 bela progasta svilena ruta	0	45
1 črna svilena ruta z rdečimi resicami	1	20
1 par čevljev	0	30

V zapuščini Marije (Kuderitsch) s Colnerjeve hube v Svečah je navedenih leta 1781 39 oblačilnih kosov (127/630):

2 zeleni krili	3	0
2 črni krili	2	30
2 progasto krilo	1	0
1 črno krilo	2	0
1 črn suknjič	2	0
1 suknjič	1	0

1 spodnja srajca	0	50
1 spodnja srajca	0	40
1 črn predpasnik	0	36
1 črn predpasnik	0	36
2 modra predpasnika	1	20
1 predpasnik kavnorjave barve	0	50
1 vrhnja srajca	0	24
1 vrhnja srajca	0	20
1 črn životec	1	30
1 klobuk	1	30
1 par rokavic	0	10
5 naglavnih rut po 24 kr	2	0
2 naglavni ruti po 30 kr	1	0
2 čepici	0	16
1 suknjič	0	6
3 svilene rute	2	13
1 svilena ruta	0	45
1 črna progasta ruta	0	30
1 črna progasta ruta	0	18
1 pas	0	30
1 dolg kožuh	1	30
1 manjši kožuh	0	45

Dekla Marija Pipan pri kmetu Pipanu v Med Rejtrami je leta 1792 zapustila kar 44 oblačilnih kosov (123/206):

4 krila	2	0
4 predpasnike	0	51
1 predpasnik	0	30
2 suknjiča	1	7
3 telovnike	1	0
2 spodnji srajci	0	36
4 zgornje srajce	0	40
1 zgornjo srajco	0	7
1 klobuk	1	15
5 naglavnih rut	0	45
4 avbe	0	18
1 zadnjek (Haubenfleck)	0	7
3 svilene rutice	2	15
1 flor	0	12
1 rutico	0	14
3 pare nogaviec	0	38
2 para čevljev	1	13
1 pas z nožem	0	20
1 kožušček	2	0

Za stvarnejšo predstavo o številu oblačilnih kosov in dodatkov oziroma o številu osnovnih in kompletnih oblek, ki so jih imeli podložniki v Rožu v 18. stoletju, smo

navedli oblačilne popise osmih moških in devetih ženskih zapuščin. Navedene in številne druge zapuščine, ki smo jih le posredno upoštevali, pričajo, da je bila oblačilna raven dokaj različna. Za današnje razmere, zlasti moški, na splošno niso premogli kdovekaj oblek. Pri ženskah pa so ne tako redke manjše ali celo prav velike razlike v številu oblačil, ki so jih premogle posameznice. Če primerjamo oblačilno imetje na primer gostače iz Brodi, ki je zapustila samo eno srajco in imetje Pipanove dekle, ki je zapustila 44 oblačil in drugih dodatkov, se kaže na eni strani popolna oblačilna revščina, na drugi pa sorazmerno veliko oblačilno blagostanje. Tako izrazitih primerov oblačilnega pomanjkanja in blagostanja sicer ni veliko, ker prevladujejo zapuščine z eno ali več osnovnimi oblekami. Tako kot pri moških pa so tudi pri ženskah redke zapuščine s kompletno obleko, čeravno navadno manjkajo le nogavice.

Po podatkih navedenih moških zapuščin je zapustil edino posestnik Kavceve kajže iz Podgore eno kompletno obleko, razen tega pa še dva para nogavic in dve srajci. Drugi so imeli bolj ali manj popolno osnovno obleko, ker sta jim manjkali na primer srajca ali hlače, pa morda pokrivalo ali obuvalo.

Če povzamemo vsebino ženskih zapuščin, potem je zapustila edino gospodinja s Humparjeve kajže v Podgori eno kompletno obleko, druge pa so zapustile po eno ali več osnovnih oblek, do popolne obleke pa so jim podobno kot pri moških umanjale bodisi nogavice ali čevlji ali eno od pokrival.

Če strnemo podatke navedenih in številnih drugih zapuščinskih popisov oblačilnega imetja, potem so bili oblečeni podložniki v Rožu podobno kot na ostalem alpskem oblačilnem območju – moški so na splošno nosili poleg srajce in dokolenskih, predvsem irhastih hlač, še rdeč suknen telovnik, modre nogavice, bržkone nizke čevlje z zaponko in črn klobuk z vrvico okrog oglavja. Nekateri so imeli prepasano trebušno opasico, hlače pa pripete na naramnice. Ob hladnejših dneh so nosili daljši ali krajši suknjič, pa tudi suknjo in pozimi kožuh, obute pa so imeli škornje ali visoke čevlje.

Iz opisa posameznih sestavin moške obleke pa je razvidno, da so bila oblačila krojena iz različnega blaga in da so bile priljubljene tudi različne barve oblačil.

Ženske so nosile poleg platnene, torej bele, srajce ali rokavcev krila različnih barv. H krilom so nosile životec ali po vsej verjetnosti nekoliko drugače krojen telovnik. Okrog vratu in čez prsi so ogrnile naprsno ruto in si opasale moder ali drugobarvni predpasnik. Na nogah so imele rdeče nogavice in bržkone nizke čevlje. Pokrivalo so se bodisi z avbo, s klobukom ali z ruto, morda tudi z avbo in s klobukom hkrati. Tako kot za moške velja tudi za ženske, da so imele narejena oblačila iz različnega blaga in da so bila tudi različnih barv.

Zato so bila, kot kažejo priloženi oblačilni sezname, tako moška kot ženska oblačila, naj so bila slabše ali bolje ohranjena - nova oblačila so v zapuščinah razmeroma redka - tudi različno ocenjena. Nenavadno pa je, da ni bilo bistvenih razlik, če odštejemo nekaj izjem, v oblačilnem imetju kmetov, kmetic, kajzarjev in poslov.

* * *

V tem članku smo nadvse strnjeno povzeli pričevanja zapuščinskih inventarjev o obleki podložnikov v Rožu v 18. stoletju. Z obravnavanjem še vedno premalo upoštevanih virov za proučevanje obleke preprostejšega prebivalstva pa smo posebej želeli, podobno kot je že pred leti opozarjal v svojih razpravah Angelos Baš (npr. Baš, Pohišstvo: 49), ponovno opozoriti na velik pomen arhivskega gradiva.

Viri in literatura:

Baš - Angelos Baš, Pohišstvo podložnikov na podčetrkovem gospostvu v 18. stoletju, v: Slovenski etnograf X, Ljubljana 1957.

Makarovič, Podjuna - Marija Makarovič, Oblačilna kultura v Podjuni (v tisku).

Makarovič, Rož - Marija Makarovič, Oblačilna kultura v Rožu (v tisku).

Makarovič, Zilja - Marija Makarovič - Jana Dolenc, Slovenska ljudska noša v besedi in podobi, Zilja, 4. zvezek, Ljubljana 1991.

Štuhec - Marko Štuhec, Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren, Ljubljana 1995.

Vilhar - Breda Vilhar, Inventarji in urbar vogrških podložnikov v 17. in 18. stoletju, v: Osem stoletij Vogrč, Celovec 1995.

122//12 - Kärntner Landesarchiv (odslej KLA), Herschaft Dietrichstein (odslej Dt), CXXII, št. 7

122/12 - KLA, Dt CXXII, št. 12

122/17 - KLA, Dt CXXII, št. 17

122/35 - KLA, Dt CXXII, št. 35

122/37 - KLA, Dt CXXII, št. 37

122/59 - KLA, Dt CXXII, št. 59

122/101 - KLA, Dt CXXII, št. 101

122/134 - KLA, Dt CXXII, št. 134

122/140 - KLA, Dt CXXII, št. 140

122/169 - KLA, Dt CXXII, št. 169

123/206 - KLA, Dt CXXII, št. 206

124/327 - KLA, Dt CXXIV, št. 327

124/524 - KLA, Dt CXXIV, št. 524

125/20 - KLA, Dt CXXV, št. 20

125/34 - KLA, Dt CXXV, št. 34

125/285 - KLA, Dt CXXV, št. 285

126/371 - KLA, Dt CXXVI, št. 371

127/630 - KLA, Dt CXXVII, št. 630

129/361 - KLA, Dt CXXIX, št. 361

130/17 - KLA, Dt CXXX, št. 17

131/82 - KLA, Dt CXXX, št. 82

131/148 - KLA, Dt CXXXI, št. 148

135/237 - KLA, Dt CXXXV, št. 237

135/360 - KLA, Dt CXXXV, št. 360

*Summary***The Wardrobe of Commoners in the Dietrichstein Fiefdom in Rož in the Eighteenth Century**

The author reviewed 760 inventories of articles of clothing belonging to deceased commoners in the fiefdom of Dietrichstein in the Rož region, a territory which is today part of Austrian Carinthia.

On the basis of 252 inventories of men's clothes and accessories and of 508 inventories of women's clothes and accessories, the author lists, respectively, the elements of men's and women's wear.

In general, both men and women only had basic clothes or even several sets of such clothes, but only a few could afford headgear and shoes in addition to basic clothes. There were apparently no substantial differences in the number of wardrobe articles between farmers, cottagers and servants.

The inventories show that the wardrobe of individuals and the community as a whole did not substantially differ from the dress of other people of modest means in the Alpine region.